

OMON MATJON IJODIDA QUYOSH OBRAZI

Abdusharifova Sarvinoz Sobirjon qizi, Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti Filologiya va san'at fakulteti talabasi

THE IMAGE OF THE SUN IN THE WORK OF OMON MATJON

Abdusharifova Sarvinoz Sobirjonovna, the student of the Faculty of Philology and Arts of Urgench State University named after Abu Rayhon Beruniy

ОБРАЗ СОЛНЦА В ТВОРЧЕСТВЕ ОМОНА МАТЖОНА

Абдушарифова Сарвиноз Собиржоновна, студентка факультета Филологии и искусства Ургенчского государственного университета имени Абу Райхона Беруни

Annotatsiya: Ushbu maqolada Omon Matjon she'riyatidagi quyosh obrazi xususida fikr yuritiladi. Bu obraz ifodasidagi shoir mahorati tahlilga tortiladi.

Kalit so'zlar: Omon Matjon, obraz, quyosh, she'r, mahorat, talqin va tasvir.

Annotation: This article discusses the image of the sun in the poetry of Amon Matjon. The poet's skill in expressing this image is analyzed.

Keywords: Amon Matjon, image, sun, poetry, skill, interpretation and image.

Аннотация: В данной статье рассматривается образ солнца в поэзии Амона Матжона. Анализируется мастерство поэта в выражении этого образа.

Ключевые слова: Амон Матжон, образ, солнце, поэзия, мастерство, интерпретация и образ.

Bilamizki, insonning his-tuyg'u va kechinmalari mahsuli bo'lgan badiiy asar o'z-o'zidan yaratilib qolmaydi va u shu yaratilish jarayonida shunchaki bayon etish yo'sinida ifodalanmaydi. Agar she'r yoiniki biror bir hikoya bo'lsin, shu taxlitda o'quvchiga taqdim etilsa, asar qanchalik dolzarb mavzuni ilgari surgan, biror bir qiziqarli voqeani qamrab olgan bo'lmasin, uning kitobxon uchun hech qanday qiymati bo'lmaydi. Shuning uchun asar yozishdek qiyin va mashaqqatli jarayon har kimning ham qo'lidan kelavermaydi. Ijodkorlar, xoh shoir, xoh yozuvchi

bo'lsin, o'z asarlarining yozilish paytida asarga ko'rk bag'ishlash yoki tasvir jarayonini yanada kuchaytirish, ichki kechinma, ruhiyatni ochib berish maqsadida tasvir vositalaridan, obrazlardan unumli foydalanadilar. Shu jumladan, deyarli barcha asarlarda keng qo'llanuvchi bahor obrazi ham ushbu jihatdan ahamiyatga ega va Omon Matjon ijodida ham ushbu peyzaj tasviri ko'rkam bo'y taratgan.

Adabiyotshunos Dilmurod Quronovning "Adabiyotshunoslik lug'ati" kitobida badiiy obrazga shunday ta'rif beriladi: "Badiiy obraz

ORCID: 0009-0005-8364-2746

e-mail: abdusharifovasarvinoz@gmail.com

deganda borliq (undagi inson, narsa, hodisa va h.k.)ning san'atkor ko'zi bilan ko'rilgan va ideal asosida ijodiy qayta ishlangan aksi anglanadi. Albatta, bu aksda borliqning ko'plab tanish izlari bor, biroq endi u biz bilgan borliqning ayni o'zi emas, balki undan shartlilik asosida ajratilgan yangi mavjudlik – badiiy borliqdir"[1;43].

Shoirning "Ochiq derazalar" kitobidan o'rin olgan "Tun cho'kdi..." deb boshlanuvchi quyidagi she'rda ham ushbu badiiy obrazga murojaat etib, o'ziga xos badiiy topilma, yangilik yaratganligining guvohi bo'lishimiz mumkin:

Tun cho'kdi.

Ufqqa urildi quyosh,

Yiqildi changallab qonli boshini.

Samoga yoyilib ketdilar yuvosh

Yerning soyalari sudrab loshini[2;34]

Omon Matjon qalamiga mansub ushbu parchada biz tabiat manzarasini shoir tomonidan qanchalik jonli va mahorat bilan she'rga chizganini ko'ramiz. Bilamizki, tun cho'kib, quyosh ufqdan endi ko'tarilganda, qizg'ish tusda bo'ladi. Shoir mahorati shundaki, u ham shakl jihatni, ham mazmun jihatni saqlagan holda, unga "qonli bosh" o'xshatishini beradi. Parchadan ushbu mazmun kelib chiqadi: quyosh ufqqa boshini urib olishi natijasida qonli boshini changallab yerga yiqiladi, so'ng yuvosh tortib, asta o'rnidan turib butub bir samoga yoyiladi.

Uning "Bolakay chizgan quyoshlar" nomli she'rda ham biz boshdan oyoq quyosh obraziga duch kelamiz va ushbu timsol she'rda ezgulikka, kelajakka umid vositasi bo'lib xizmat qiladi. Ushbu she'r voqeaband she'r bo'lib, unda jajji bolakayning qo'liga bo'r olib, o'zi yashayotgan olamni quyoshchalarga to'ldiradi. She'rda bola – kelajak, quyosh bo'lsa shu yorqin kelajakka umid ma'nosida keladi. Bolakay ko'chaning yon-atrofiga, qorong'i muyulishga ham, unutilib yotgan bir toshga ham, momosini bir zum uyqu bosganda yungli g'altakka ham, zanjirda talpingan kuchukka ham, tanish-notanish kishilarning oyoqlari ostiga ham, daraxtlarning po'sti-yu ko'priklarga ham, hatto soyaga ham sonsiz-sanoqsiz quyoshchalar chizadi. Biroq uning bo'ri tugaydi, endi bolakayning ko'zi boshqa narsalarga uchadi. Muallif buni og'ir o'kinch bilan "Boshqa narsalarga ketdi mahliyo" jumlasini "Ketdi boshqa narsalarga mahliyo..." tarzida o'zgartirib takrorlash orqali ifoda etadi. Muallif she'rni

yakunlar ekan, bir gal shu bolakay nurga zor ko'plagan go'shalarga qachondir quyosh eltishiga umid bog'laydi:

Bilaman!

Ko'p edi, ko'p edi hali

Nurga zor go'shalar,

Nurga zor yerlar –

Lekin ularga ham bolakay bir gal

Quyosh eltishiga ishongim kelar![2;40]

Omon Matjonning "Ona degan so'z" nomli she'rning birinchi bandida ham quyosh obrazi qo'llangan bo'lib, u forscha sinonimi oftob so'zi orqali ifodalangan:

Yulduzlarga sirqilib shabnam,

Ufq bilan ko'rishganda yer,

Oftobga kiprigim bilan

Ona so'zin yozdim go'yo she'r[2;42]

Bilamizki, onaning mehrini oftobga o'xshatish azaldan mavjud, biroq shoir ushbu o'xshatishga yangilik kiritadi, ya'ni shoir go'yo ona so'zini oftobga kipriklari bilan she'r qilib yozgan.

Shoir qalamiga mansub ushbu she'riy parchada ham quyosh timsoli qo'llanilib, u har tong tog'ning holidan xabar olib, uning manglayidan o'puvchi mehmon sifatida tasvirlanadi:

Har tong uning manglayin o'par

Ko'k zabtiga chiqqanda quyosh.

Tig' ursalar zirhiga agar,

Uchqun otar har bir mitti tosh[2;44]

Quyidagi parchada ham shoir bu obrazga murojaat qiladi:

Ishq bog'ini sayr etdim – qish yoz bo'lib ko'rindi,

Dunyo – kelin, durmushi pardozi bo'lib ko'rindi,

Sevgi so'zi falakka parvoz bo'lib ko'rindi,

Yorning aksi quyoshday qalqadi qarog' ichida,

Ohangrabo ohular kezganday tog' ichida[2;47]

Bandda quyosh timsoli yorning yuziga qiyos qililib, yorning aksi xuddi quyoshday oshiqning ko'z qarog'ida qalqadi go'yo tog' ichida ohangrabo ohular kezgani kabi.

Quyosh kunning ma'lum qismida olamga yorug'lik taratishi barchaga ayon. Shoir ham endilikda uni kunning bir qismi ekanligiga ishora qiladi. Fursat xuddi enagaday goh quyosh, goh oy bo'lib ketma-ket va davomli lirik qahramonni ovutadi:

Fursat esa enagaday solib galma-gal,
Ovutardi goho quyosh, goho oy
bo'lib[2;48]

Haqiqatan, shoir lirikasi chinakam badiiy
topilmalarga boy, bu bejiz emas, albatta. Ko'plab
shoirilar o'z she'rlarida quyoshga nisbatan ijobiy
xususiyat yuklaydilar, biroq ular orasida hali uni
suyib, erkalab, xuddi qizlardek "Quyoshoy" deb
atagan shoir topilmasa kerak. Ushbu misralar
orqali biz buning guvohi bo'lishimiz mumkin:

Simob qatrası yanglig'

Quyoshoyini yutdilar.

Yashin otib, guldırab,

Yerni o'qqa tutdilar[2;59]

Vatan, o'lkaga nisbatan quyoshli, serquyosh
kabi sifatlashlarni biz she'riyatda talaygina
uchratamiz, uni quyoshga o'xshatganlar ham
anchagina. Shoir Omon Matjon ham vatanni
quyoshga o'xshatar ekan, uni "tig'lar
chaqmog'idan yaralgan" deya ataydi. Ona
Vataniga nisbatan ijodkor bekorga bu xil
sifatlashni qo'llamaydi: quyosh zarralari chek-
chegarasiz bo'lgani kabi o'tmishda yurtimizga
daxl qilganlar ham anchagina. Ular o'lkamizni
bosib olish birgalikda unga nisbatan zulm ham
o'tkazganlar. Shunday zug'um tig'lari
chaqmog'ida ham butun bir olamga ziyo, ma'rifat
taratuvchi porloq quyosh, ona Vatan yaraldi:

Ey, sen, yurtim, qilichlardan qolgan
jarohat,

Ey, sen, tig'lar chaqmog'idan yaralgan
quyosh[3:99]

Shoir she'rlarida tabiat tasvirini chizar ekan,
tabiatga turli o'xshatishlar beradi. Quyidagi
she'rida ham ijodkor tabiat manzaralari tasvirlab,
quyoshni oltin savatga o'xshatadi:

Ko'z o'ngimda erir tuman

Qoyalarning to'shida,

Quyosh – oltin savat, turar

Huv cho'qqining boshida[3;114]

Xullas, shoir she'riyatida quyosh obrazi bilan
bog'liq misralar ko'plab topiladi va agar biz
ularning qo'llangan o'rinlarini birma-bir tahlil
qiladigan bo'lsak, tahlil jarayonining adog'iga
yetolmay qolamiz. Shoirning ushbu obraz
qo'llangan har bir bandi o'ziga xos yangilik,
badiiy topilmalarga boy va ularning barchasida
Omon Matjon ruhiyati bo'y taratib, sezilib turadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Quronov D. Adabiyotshunoslik lug'ati.– T.:
"Akademnashr", 2010.
2. Omon Matjon. Seni yaxshi ko'raman. – T.: G'.
G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at
nashriyoti, 1981.
3. Omon Matjon. Iymon yog'dusi. – T.: G'.
G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at
nashriyoti, 1995

